

Прегледни рад

УДК: 94:323.1(497.115-89)"190/1912"

271.222(497.11)-722.53:929 Нешић Д.

DOI: 10.5937/zrffp52-40463

ПРОТА ДИЂЕЛКО НЕШИЋ (1870–1941): НАРАТИВНА СКИЦА ЗА ПОРТРЕТ СВЕШТЕНИКА У КОСОВСКОМ ВИЛАЈЕТУ

Лука М. ЈОВАНОВИЋ¹

Универзитету Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Филозофски факултет

Катедра за историју

---

¹ luka.jovanovic@pr.ac.rs

Рад примљен: 5. 9. 2022.
Рад прихваћен: 28. 11. 2022.

ПРОТА АНЂЕЛКО НЕШИЋ (1870–1941):
НАРАТИВНА СКИЦА ЗА ПОРТРЕТ СВЕШТЕНИКА
У КОСОВСКОМ ВИЛАЈЕТУ

Кључне речи:
прота Анђелко
Нешић;
Иса Бољетинац;
Косовски вилајет;
Стара Србија.

Сажетак. Рад се бави националном делатношћу митровичког свештеника Анђелка Нешића (1870–1941) у времену последњих деценија власти Османског царства у Старој Србији. Иако у служби религије, његова активност је, пре свега, националне природе, усмерена ка заштити српског народа и остваривању интереса Краљевине Србије у Косовском вилајету. Рад обрађује хронолошки период до почетка Првог балканског рата 1912. године.

Косовски вилајет се после Берлинског конгреса 1878. године² нашао у центру интересовања држава које су као своју следећу тачку експанзије виделе управо ову административно-управну јединицу Османског царства. Аустроугарска је видела Косовски вилајет као једну од станица у свом путу ка Солуну, појачавајући своје активности у том правцу везивањем за Албанце, најпре њиховој културној, просветној и научној афирмацији, односно, јачању као својеврсне бране према српском елементу. Србија и Црна Гора су као једини правац свог даљег ширења виделе управо Косовски вилајет, у којем је свака имала своје претензије и интересе, понекад чак и сукобљене. Своје званичне активности спроводиле су преко дипломатских представништва, односно, преко својих конзула у Османском царству, али и преко повереника, односно културних и националних радника (Јовановић, 1941, стр. 75–84). У ту групу спадали су и свештеници.

Окосница деловања Краљевине Србије на простору Османског царства били су виђени људи, претежно припадници трговачког, просветног или свештеничког слоја, који су своје делатности обављали у оквиру све тежег положаја српског народа у Рашкој области, на Косову и Метохији и у Скопско-тетовској области, односно, у области у домаћој литератури познатој као *Сџара Србија и Македонија* (Терзић, 2012, стр. 17–30). Трговци, учитељи и свештеници били су, пре свега, задужени за оперативни рад на прикупљању информација и обавештавању најближег конзулата Краљевине Србије о догађајима значајним за српске интересе. Влада Србије апеловала је на конзулат у Приштини да ради на ширењу и јачању обавештајне мреже, али и да од својих повереника захтева правовременост и тачност достављених информација. Влада је преко конзулата слала поруке повереницима да ће се њихов национални рад узимати у обзир приликом давања награда или унапређења.³ Један национални радник из

² Датуми у раду су наведени по новом календару, изузев датума у напоменама и уз штампу који су по старом календару, онако како стоји у изворима.

³ Документи о спољној политици Краљевине Србије: 1903–1914 (даље: ДСПКС), књ. I, св. 2, Београд 1998, док. 7, 92.

групе свештеничког особља Србије у Косовском вилајету био је и митровички протојереј Анђелко Нешић, чија личност нас је привукла из више разлога, највише услед непостојања било каквог истраживања везаног за његову личност и деловање, а онда и услед догађаја у којима је прота Анђелко Нешић имао запажену улогу. Местимично сретање његовог имена у документима, наративним изворима, литератури, штампи и периодици навело нас је на то да те податке синтетизујемо у овај рад.

Анђелко Нешић рођен је 1870. године⁴ у Вучитрну, а школовао се у родном месту и у Косовској Митровици. За свештеника је рукоположен 1893. године, а у чин протојереја произведен је 1913. године.⁵ Службовао је у Вучитрну, Великој Хочи⁶ и Косовској Митровици, где почиње да игра значајну улогу после бегача учитеља и прота Јанићија Славковића⁷ у Србију (Вукадиновић и Богавац, 2001, стр. 142–143). Међу Србима у Косовској Митровици истакао се, пре свега, као председник црквено-школске општине,⁸ који се у приличној мери ангажовао на изградњи Храма Светог Саве (Женарју, 2013, стр. 408; Вукадиновић, 2007, стр. 207). Током Првог светског рата боравио је у Косовској Митровици, где је током Топличког устанка 1917. године био осуђен на смрт вешањем, услед

⁴ Година рођења прота Анђелка Нешића различита је у литератури. Наиме, у *Шемајизму и српско-православне српске иајријаршије: ѿ ѿдоацама из 1924. ѿдине (Шемајизам, 1925, стр. 270)*, као година рођења прота Нешића написана је 1870. година, док се у осталој литератури (Вукадиновић и Богавац, 2001, стр. 142; Вукадиновић, 2007, стр. 212) као година рођења наводи 1871. Као релевантнију, узели смо 1870. годину јер ју је дало званично гласило Српске православне цркве тог времена, узимајући је највероватније из досијеа прота Нешића који се налазио у црквеним архивима. Са друге стране, оспорили смо 1871. годину јер аутори не дају напомену одакле су добили тај податак.

⁵ *Шемајизам, 1925, стр. 269–271.*

⁶ Податак да је прота Анђелко Нешић „родом из Вучитрна а парох у Великој Хочи код Призрена“ саопштава нам Јанићије Поповић (Поповић, 2007, стр. 322). Аутор овде прави хронолошку грешку јер говори о томе да је Нешић парох у Великој Хочи 1907. године, када је он већ увелико био митровички парох. Ово је уједно и једини извор који Нешића назива и великохочанским парохом уопште.

⁷ Јанићије Славковић био је учитељ у Косовској Митровици, Вучитрну, Приштини и Ђилану од 1887. до 1897. године, након чега је рукоположен за свештеника у Косовској Митровици. Услед догађаја везаних за Колашинску аферу 1901. године, у којима је имао удела, био је принуђен да пребегне у Србију где је добио парохију у селу Петница код Ваљева. Његова супруга, Даринка Славковић, такође је била учитељица у Косовској Митровици (Перуничкић, 1985, стр. 104, 110, 192, 302–303, 505; Речунић, 1988, стр. 43–45, 63; Шешум, 2021, стр. 211).

⁸ Митровички протопрезвитерат је доласком прота Нешића бројао 778 православних домова, где је само у граду био 181 православни дом, док је у околини (I, II и III Митровичка парохија) било још 405 домова; остатак, укупно 192 дома, чине Дубокопоточка и Поповачка парохија (Иванић, 1902, стр. 138).

Прилог 1: Прота Анђелко Нешић
(1870–1941)¹⁰

повезаности са устаницима, али је казну избегао, иако ни сам није знао разлог, како је и посведочио каснијих година. Потоња штампа писала је да је тада успео да побегне (*Правда*, 7. август 1933, стр. 4; *Полиџика*, 2. фебруар 1935, стр. 7). После ослобођења и уједињења 1918. године, прота Анђелко Нешић био је в. д. (тада: „водителј дужности“) окружног протопрезвитера за Протопрезвитеријат звечански, који је бројао 11 парохија (Бањска, Вељебрешка, I Вучитрска, II Вучитрска, Лаушка, I Косово-Митровичка, II Косово-Митровичка, Оклачка, Придворичка, Рудничка и Сочанска) и 9 цркава у којима је службовало 10 свештеника.⁹ Политичко ангажовање уследило је када је овај митровички протојер био кандидат на парламентарним изборима 1923. године за Вучитрски, Дренички и Митровички срез испред радикалне

листе Глигорија Глише Елезовића за Звечанско-рашки изборни округ, али тада није успео ући у парламент (Секулић, 1996, стр. 162–165). Запажено је Нешићево сведочење у судском процесу против Ферхата Драге 1926. године, које је ишло у Драгину одбрану, а које је привукло велику пажњу јавности (Miladinović, 2021, стр. 19–50). Чак је Ферхат Драга тада изјавио да је он лично успео да спаси проту Анђелка Нешића и Григорија Божовића од вешала 1917. године (*Полиџика*, 21. децембар 1926, стр. 5; *Правда*, 21. децембар 1926, стр. 4). Прота је у међуратном периоду живео мирним животом у Косовској Митровици, где га је сачекала и смрт 1941. године. Носилац је бројних домаћих одликовања, међу којима су протојерејски напрсни крст, орден Св. Саве IV степена и златна медаља за храброст. Његов син, Момчило Нешић (1902–1943), следио је очев свештенички позив, па и национални рад, али је током Другог светског рата

⁹ Вукадиновић и Богавац (2001, стр. 38–39) наводе да је прота Анђелко Нешић по ослобођењу Косовске Митровице 1918. године именован за привременог начелника дреничког среза у оквиру Начелства Округа звечанског, међутим, указом Владе од 2. новембра 1918. године на место начелника I класе Среза дреничког именован је Милован Жеравић. Видети: *Српске новине*, 3. јануар 1919, стр. 2.

¹⁰ Фотографија је преузета из породичне збирке аутора.

био ухапшен од стране Гестапоа и убијен је октобра 1943. године у логору на Бањици у Београду (Vavić, 1983, стр. 112).

На прелому XIX и XX века, албанска насиља над српским народом у Старој Србији узела су толике размере да је Влада Владана Ђорђевића морала да покрене широку дипломатску активност са циљем заштите свог народа у Османском царству (*Прейиска*, 1899, стр. 1–145). Како је ова акција била неуспешна, покушало се са наоружавањем тамошњег становништа, што је у области Ибарског Колашина довело до избијања тзв. Колашинске афере 1901. године и додатног јачања терора над локалним Србима (Батаковић, 1990, стр. 269–284). Уследило је отварање руског конзулата у Косовској Митровици и убиство руског конзула Григорија Степановича Шчербина 1903. године, што је био велики догађај којим су за извесно време били узнемирени не само локални већ и међународни односи. Прота Анђелко Нешић био је један од митровичких Срба који су одржавали контакте са руским конзулом у Косовској Митровици, а који је конзула Шчербину чак сматрао пријатељем. О томе је прота лично посведочио, готово три деценије након овог догађаја, наводећи: „Често смо се састајали и диванили о сплеткама аустроугарског посланика“.¹¹ Њихово састајање било је везано најпре за обавештајну активност. Руски конзул је доласком у нову средину морао да се у почетку ослања на обавештајну мрежу, коју је у граду и околини прота Нешић имао, а са друге стране, прота се надао да ће правовременим извештавањем руског конзулата о стању у Косовској Митровици и околини добити заштиту својих интереса, као и локалних Срба. Постојање руског конзулата у Косовској Митровици за локалне Србе представљало је једино решење, услед старог проблема удаљености српског конзулата у Приштини. Сарадња конзула Шчербине и прота Нешића није била дугог века, а управо је прота био у друштву конзула Шчербине који је са пратњом изашао да, након албанског напада на Косовску Митровицу, обиђе турске положаје, када је турски онбаша (каплар) Албанац Ибрахим Халит из села Жегра код Ђиљана пуцао конзулу Шчербини у леђа 31. марта. Од последица рањавања, конзул Шчербина преминуо је 10. априла 1903. године (Батаковић, 1988, стр. 309–319). Говорећи о овим догађајима, прота Нешић је овде вероватно мислио на Адолфа фон Цамбауера (Adolf Ritter von Zambauer), који је био први конзул Аустроугарске у Косовској Митровици (1903–1909), након чега је био конзул у Скадру (1909–1913). Међутим, конзул Цамбауер је у Косовску Митровицу дошао тек октобра 1903. године, што је пола године након убиства Шчербине (Deusch, 2017, стр. 707–708). Како је конзул

¹¹ Овде прота наводи да је у то време био „председник општине“, али се ту, свакако, мисли на црквено-школску општину Косовске Митровице, на чијем челу је прота био као митрополијски намесник (*Правда*, 7. август 1933, стр. 4).

Цамбауер био изузетно активан у довођењу Албанаца на аустроугарску страну и раду против интереса Србије и Срба у Косовској Митровици, вероватно се мисли на њега. Према томе, о сплеткама аустроугарског конзула Цамбауера прота Нешић могао је да расправља само са конзулом Аркадијем Александровичем Орловим (1903–1908), Шчербининим наследником у Косовској Митровици (Недељковић, 2001, стр. 169–170).

Долазак Петра I Карађорђевића (1903–1921) на престо Србије, а нарочито његово крунисање у Београду 1904. године, имало је снажан одјек на Србе ван матице. У Приштини је, у организацији српског конзулата, дан крунисања краља Петра I свечано обележен. Свечаност је започела богослужењем, које је служило четири свештеника, међу којима је био и митровички прота Анђелко Нешић. Конзул Мирослав Спалајковић овај моменат посебно наглашава из два разлога, најпре зато што свештеници нису имали дозволу митрополита рашко-призренског Нићифора Перића (1901–1911) за ово богослужење у част новог краља Србије, а онда и зато што су свештеници зазирали да у току службе помену име краља Петра I, сматрајући да би то изазвало реакцију турских власти. Изузетак је био митровички прота Анђелко Нешић, који је у току богослужења то учинио, што је изазвало приметан страх код осталих свештеника, нарочито приштинских, због чега је чак конзул Спалајковић избегао да наведе њихова имена у извештају, похваливши са друге стране смелост митровичког проте. Свечаност је из приштинске цркве онда пребачена у конзулат, где је извршено благодарење и свечани пријем.¹²

Овакво свечано ступање на престо новог српског владара дало је доста наде Србима у Косовском вилајету да ће се њихова свакодневица, огледана у албанским и турским злочинима, убрзо променити. Услед тога, понесени новом надом, неколико истакнутих Митровичана је 4. јула 1905. године написало писмо краљу Петру I, жадајући му се за своје тешко стање у Османском царству и свакодневне албанске зулуме, уз молбу да се и у Косовској Митровици отвори један српски конзулат, који би им олакшао положај у граду. Конзуларно представништво Србије у Приштини није могло на време да уочи и реагује на проблеме Срба у Косовској Митровици, у граду који је постао путна раскрсница доступна готово свим становницима Косовског вилајета. Уједно, истиче се улога постојећег руског и аустроугарског конзулата, којима су се многи обраћали за помоћ. Писци овог писма њихову активност јасно осликавају реченицом: „[...] туђин није хтео да осети Србинов бол, зато се није заузео да му олакша беду“. Ово писмо је на првом месту потписао прота Анђелко Нешић као „Председник и намесник“¹³, након чега следе потписи Арсенија Ђирића, Михајла Јефтића,

¹² ДСПКС, књ. I, св. 2, док. 417, стр. 664–665.

¹³ Председник црквено-школске општине и митрополијски намесник.

Крсте Стерђевића, Стерђа Чедића, Николе Протића, Данила Даниловића и Михајла Кијаметовића. Ова молба Срба Митровичана није била услишена, иако је иста упућена и Јовану М. Жујовићу, министру иностраних дела, и то уз препоруку конзула Мирослава Спалајковића да се у Косовској Митровици отвори тражени конзулат (Регуић, 1988, стр. 255–256). Сама идеја о отварању српског конзулата у Косовској Митровици није нова, како и наводе састављачи овог писма, наглашавајући да је о њој говорио још и Владимир Карић, некадашњи српски конзул у Скопљу.¹⁴ Конзулат у Косовској Митровици је, поред улоге у заштити локалног српског живља, требало и да омета рад аустроугарског конзулата против српских интереса.¹⁵ У писму је, грешком састављача писма, наведено име Велимира Карића (1859–1946), мада је јасно да се мислило на његовог старијег брата Владимира Карића (1848–1894). Млађи Карић није никада вршио конзуларну функцију у Скопљу, али је међу Србима у Старој Србији био познат као један од стваралаца и организатора четничке организације (Војводић, 2003, стр. 71).

Милан Ракић је из српског конзулата у Приштини, 23. јуна 1905. године писао Јовану М. Јовановићу жалећи се на прилике у свом конзуларном реону. Пишући Јовановићу о лошем понашању српских повереника, Ракић говори да у целој Рашко-призренској епархији нема учитеља на којег може да се ослони, а да од свештеника једино може да се ослони само на „попа Анђелка Нешића из Митровице и попа Ђорђа¹⁶ из Долца“ (Ракић, 1985, стр. 52). У овом контексту, за Милана Ракића прота Анђелко Нешић је повереник конзулата Краљевине Србије у Приштини, родољуб и национални радник. Конзулат у Приштини, као и Владу Краљевине Србије је, пре свега, занимала блискост прота Анђелка Нешића са једним од најмоћнијих албанских главара тог времена, Исом Бољетинцем. У том својству управо најчешће и срећемо Анђелка Нешића у изворима и литератури. Блискост једног српског свештеника са једним од најпознатијих имена албанске нововековне историје свакако је имала обострани интерес. Први се трудио да преко свог утицајног пријатеља смањи притисак на локалне Србе и придобије га за интересе Србије, док је други пак био свестан протиног утицаја међу локалним Србима, али и у српском конзулату у Приштини, желећи да привидном сарадњом себе декларише као пријатеља Србије, трудећи се да за

¹⁴ Идеју да се у Косовској Митровици отвори нови конзулат Србије Влади је детаљно изнео Бранислав Нушић још 1894. године, сматрајући да тамо треба да се отвори тзв. „летњи конзулат“ (Зарковић, 2021, стр. 381–382).

¹⁵ ДСПКС, књ. I, св. 2, док. 228, стр. 396–397.

¹⁶ Мисли се на попа Ђорђа Јовановића из села Долца, које се налази између Пећи и Призрена. Био је повереник српског конзулата и свештеник који се истакао као четник у Старој Србији и Македонији. Умро је 1912. пред почетак Првог балканског рата (Пећанац, 1933, стр. 61).

такво пријатељство добије накнаду у виду оружја, новца или дипломатске заштите. Са друге стране, народ који није имао увида у политичке, па и обавештајне, активности српске, албанске, турске, аустроугарске и руске стране у Косовском вилајету, на сарадњу и блискост свог пароха Нешића са главаром Бољетинцем гледао је другачије. Тако су на адресу српског конзулата и Министарства иностраних дела често стизале и жалбе на рачун проте Анђелка Нешића, какав је био случај августа 1911. године када се Ракић жалио Јовану М. Јовановићу што прота Анђелко Нешић чак угађа Иси Бољетинцу, и то у тренутку када је Бољетинац по повратку из Црне Горе у Бољетин¹⁷ тражио од локалних Срба да кулуче на обнови његове куле, и то као надокнаду за неплаћање накнаде за коришћење мајдана у близини, којег је Бољетинац раније узурпирао.¹⁸ Прота није могао да му се супротстави, трудећи се највише да очува и ојача своју блискост са албанским главаром, свакако ослабљену услед Исиног дугог боравка у Црној Гори.¹⁹

Јанићије Поповић²⁰, аутор мемоарског списка *Животи Срба на Косову 1812–1912*, који представља његове и успомене његовог оца Николе Поповића (1856–1915), пружа нам неколико прича, односно, „успомена“, везаних за живот и деловање проте Анђелка Нешића. Међутим, како не постоје потврде већине података које износи, хронолошког дисконтинуитета и честог мешања имена личности, а како их не бисмо занемарили, одлучили смо да их изложимо и обрадимо оним хронолошким редом којим их и аутор смешта у своје успомене. Са друге стране, Јанићије Поповић у свом делу наглашава да за своје, и успомене свог оца Николе Поповића, гарантују тачност и неки од оних који су споменути у сећањима. Дајући списак тих личности којих има 35, на 31. месту нашло се и име проте Анђелка Нешића. Потврђујући причања Николе Поповића, прота је и

¹⁷ Бољетин је село у близини Косовске Митровице, у чијем атару се налази манастир Соколица, у чијој непосредној близини је кућа Исе Бољетинца, па је он чак био познат и као „војвода манастира Соколице“ (Станковић, 1910, стр. 170; Перуничкић, 1985, стр. 366; Перуничкић, 1989, стр. 157).

¹⁸ О руднику воденичког камена у Бољетину, познатог као „Мајдан“, писао је конзул Мирослав Спалајковић још 1905. године, описујући систем рада, број радника и број дућана, као и начин како га је Иса Бољетинац најпре закупио, а потом и узурпирао (Peruničić, 1988, стр. 262). У међуратном периоду истим рудником воденичког камена управљало је предузеће „Раћић–Бољетинац“ (*Илустровани званични алманах*, 1931, стр. 307).

¹⁹ ДСПКС, књ. IV, св. 4/1, док. 399, стр. 838–839.

²⁰ Јанићије Поповић (1884–1951) родио се у Грачаници, а школовао у Грачаници, Приштини, Битољу и Скопљу. Радио је као учитељ у косовским и македонским селима, као повереник српског конзулата у Приштини до ослобођења 1912. године, али и као дописник листова *Цариградски гласник*, *Нова Србија*, *Српско Косово* и *Јужни њреплед*. Аутор је више дела историјског карактера, као и једног љубавног романа. Одликован орденом Св. Саве V реда, сребрном медаљом Српског црвеног крста и Ратном споменицом (Димитријевић, С. (ур.), 1926, стр. 151–152).

Јанићију Поповићу лично дао сведочанства која је он испричао у овом обједињеном делу, што ће и нагласити у причи 74, издвајањем тога да када је писао наведену причу, прота није хтео да му каже име Албанца којег је унајмио за убиство Исе Бољетинца, страхујући од освете (Поповић, 2007, стр. 207–208, 381). Ради се о причама под бројем 52, 64, 71, 72, 74 и 75, а у којима су, поред митровичког проте, још главни актери митрополит рашко-призренски Нићифор Перић, Иса Бољетинац, мајор Драгутин Димитријевић Апис и још неколико личности.

Прва од прича, под бројем 52 и називом „Руке к себи!“, тиче се једног сукоба проте Анђелка Нешића и митрополита Нићифора Перића, плаховитој и нервозној личности, склоној вербалним нападима, чак и физичким насртајима на свештенство и паству. Његовој плаховитости сведочио је и сам прота Анђелко Нешић, који је 1907. године од митрополита Нићифора добио задатак да иде да сакупи мирију од народа у Рашкој области. Прота Анђелко Нешић извршио је наређење свог претпостављеног, али не до краја и не својом кривицом, јер један део народа није желео да плати, правдајући се разним изговорима, од немаштине до јасног одбијања да се плати митрополиту којег никада нису видели у свом крају. Сума донета пред митрополита Нићифора била је недовољна, што је сам прота Анђелко Нешић објаснио без устезања, а митрополит је, после низа увреда и гађања мастионицом кроз прозор, покушао да проту удари песницом. Испривши се испред владике, прота Анђелко Нешић рекао је одлучно: „Руке к себи, Св. владико!“, што је постао наслов ове приче. Митрополит Нићифор се задржао и потом наредио проти да напусти његове одаје (Поповић, 2007, стр. 322–323). На самом почетку, аутор читаоца упознаје са личношћу проте Анђелка Нешића и наводи да је он у том тренутку „парох у Великој Хочи“, где је направљена видна грешка јер је он у том тренутку увећано митровички парох, односно, митрополијски намесник, како смо и навели раније. Ово није био први случај да је народ одбио да плати мирију митрополиту Нићифору, већ је један такав случај забележен 1901. године управо код народа Косовске Митровице, Вучитрна и околине, о чему се сам митрополит жалио конзулату претећи оставком, а конзул Сима Аврамовић је о том случају молио Владу да што хитније реагује (Перуничкић, 1989, стр. 195–197). У Поповићевој причи је то сада учинио народ Рашке области, односно, народ „Санцака“, како је написао, највише под изговором да неће платити митрополиту којег нису видели у својој средини. Ипак, и тај Поповићев податак је погрешан, јер је митрополит Нићифор током јесени 1906. године, односно, непосредно пре слања проте Нешића, обишао Рашку област и тамошњи народ, о чему је средином 1907. године детаљно известио председника Владе Николу Пашића.²¹

²¹ Документи о Рашкој области: 1900–1912, 1995: док. 110, стр. 150–180.

Да је однос митрополита и митровичког проте и касније остао лош, Поповић потврђује убрзо у причи 64 под називом „Јунак оде јунаку“. Ранији случај са протом Нешићем митрополит је испричао Милану Ракићу, када га овај буде обавестио да је управо Анђелка Нешића послао у једну поверљиву мисију Иси Бољетинцу. Митрополитов коментар био је оштар, с обзиром на то да је навео да је мисија унапред пропала јер конзулат у њу шаље човека који није могао ни мирију да сакупи. Сам Ракић о томе не сведочи, али зато сведочи о великој склоности митрополита Нићифора према новцу, па ће, пишући Јовану М. Јовановићу о сличном случају још 12. јуна 1905. године, нагласити: „Из митрополита Нићифора зинула је велика хала...“ (Ракић, 1985, стр. 44–45). Услед блиске везе Нешића и Бољетинца, а по причању Поповића, Анђелко Нешић, обучен у албанско одело и опремљен пушком и вуненим чарапама које је мајка Исе Бољетинца²² послала сину, као одличан познавалац албанског и турског језика, успео је да пронађе Ису и убеди га да стане на страну Срба и да одабере да ли жели да се склони у Србију или Црну Гору. Иса Бољетинац је зазирао да му се не замери улога у Колашинској афери, али је, охрабрен од стране вештог проте Анђелка Нешића, дефинитивно одлучио да пристане. Одабрао је Црну Гору, из простог разлога јер је чуо „да је краљ Никола појунак од краља Петра“, па му је зато „хеф да је код већег јунака“ (Поповић, 2007, стр. 350–356). Наиме, Албанцима није одговарало ново стање настало доласком Младотурака 1908. године. Губивши раније привилегије и личну наклоност султана Абдул Хамида II, непријатељство Албанаца и новог режима родило се већ првих дана. Иса Бољетинац, као један од најистакнутијих, а уједно и најнепокорнијих албанских главара, постао је главни непријатељ „увођењу реда“ у Косовском вилајету. Напад османске војске који је уследио на Исину кулу у Бољетину навео је овог албанског главара да напусти своје мало утврђење крај манастира Соколице и склони се у село Истинић у Пећкој кази код албанског првака Сељман Шабана (Peruničić, 1988, стр. 363–365). Одатле је отишао у Плав код Асан аге Феровића. Након неуспеле побуне 1910. године, Иса Бољетинац је са групом својих пратилаца прешао на територију Црне Горе, где су нашли привремено уточиште (Зарковић, 2020, стр. 161–175). Треба имати на уму то да је Црна Гора била најлогичније решење на којем би Иса Бољетинац нашао привремени азил, најпре због географске близине са Косовским вилајетом, односно, географске удаљености Србије до које Иса Бољетинац свакако без веће муке и доста среће не би могао да стигне. Уједно, треба истаћи и дуге и развијене везе које је краљ Никола Петровић Његош

²² Мајка Исе Бољетинца звала се Ајша, а прота Анђелко је са њом, такође, био у пријатељским односима, као и игуман манастира Соколица Теофан Ђоковић (ДСПКС, књ. IV, св. 3/I, док. 202, стр. 496–499).

имао са Албанцима, нарочито са онима у северној Албанији.²³ Свакако да је „Исин ћеф“ само једна литерарна црта која Поповићевој причи даје поетичност. Пре митровичког проте, Иси Бољетинцу је упућен још један повереник српског конзулата у Приштини, Милан Никшић, митровички учитељ, који је о овом свом путу оставио сведочанство. Иако је успео да пронађе Ису Бољетинца и уручи му поруку и понуду српског конзулата о добијању азила у Србији, судећи по његовом ћутању о успешности ове мисије, а нарочито јер је уследила мисија проте Анђелка Нешића, мисија Милана Никшића није била убедљива за Ису Бољетинца. О одласку митровичког проте код албанског главара, Милан Никшић не говори (Никшић, 1988, стр. 379–380).²⁴ У Никшићеву мисију био је упућен и прота Анђелко Нешић, који је намерно на други начин приступио преговорима са Исом Бољетинцем, од којих је свакако најважнији онај лични моменат о посети његовој породици у Бољетину пре одласка на пут, даривању његових укућана и доношењу поздрава и чарапа од његове мајке. Иса Бољетинац, веома патријархална личност, овај детаљ сматрао је пресудним, јер би евентуално одбијање проте Нешића значило и увреду за његову мајку, што није доликовало његовој части. Свакако, српска понуда је Иси Бољетинцу била спас и излаз из тренутне, свакако безизлазне, ситуације.

Повратком Исе Бољетинца из Црне Горе у Косовски вилајет и Бољетин, контакт између њега и проте Анђелка Нешића поново је интензивирао. Ипак, већ по повратку у Бољетин, Исино име се све више помињало у српском конзулату у Приштини. Посета Муратовом турбету султана Мехмеда V Решида (1909–1918) била је главни догађај у Косовском вилајету средином 1911. године. Младотурска влада је султана искористила како би умирила албанске главаре и привукла их на своју страну, уздајући се у њихову оданост султану и исламску веру (Зарковић, 2019, стр. 289). Милан Ракић је о посети детаљно извештавао, говорећи да је било присутно око 30.000 људи на молитви, што је ипак мали број ако се узме значај султана као владара и муслиманског калифе, као и да је наведена посета чак и разочаравајуће утицала на многе Албанце у Косовском вилајету. Велики

²³ У Црној Гори тада се могло наћи око 3000 емиграната, од којих је око 2000 било Албанаца из Ђаковачке, Пећке и Гусињске нахије, а остатак су чинили Албанци из скадарске околине и Малесије са делом Срба из Плавске, Гусињске и Беранске нахије. Црна Гора им је свима плаћала издржавања (Регунић, 1988, стр. 429–431; Ракић, 1985, стр. 235–238).

²⁴ Као и већина списа мемоарског карактера писана са веће временске дистанце од оних о којима говоре, и ове Никшићеве успомене одликују се извесним хронолошким грешкама. Никшић тако у овом случају прича да је Ису Бољетинца пронашао априла 1909. године или да је султан Мехмед V Решид посетио Косово 1910. године, правећи омашке од годину дана. Такве хронолошке грешке ипак не утичу на његову вредност у овом случају.

везир Ибрахим Хаки-паша присутне Албанце подсетио је како је султан годину дана раније у парламенту за њих изјавио „да су они најлепши дијамант у круни отоманској. Отаџбина гледа у њих као најбоље синове своје и све су очи упрте у њих“ (Ракић, 1985, стр. 248; Зарковић, 2019, стр. 297). Албански главари су на ову посету гледали различито, а сам Иса Бољетинац је султана уз подсмех поредио са „мечком коју воде тамо–амо и непрестано мувају, а јадна мечка, само урличе и мумла“ (Peruničić, 1988, стр. 451; Ракић, 1985, стр. 257).²⁵ Иса Бољетинац није отишао на Муратово турбе, али је ипак послао тамо своје синове (Ракић, 1985, стр. 250). Његов изостанак био је подржан од стране српског конзулата у Приштини, па је Милан Ракић, непосредно пре султановог доласка у Приштину, преко прота Анђелка Нешића ступио у контакт са Исом Бољетинцем. Прота Анђелко Нешић, у друштву Милана Никшића, тада је пренео и Ракићеву поруку да Иса Бољетинац може да рачуна на гостопримство Србије у случају потребе. Свакако је да су Нешић и Никшић тада уједно охрабрили Бољетинца да не оде султану на поклоњење, о којем је он засигурно размишљао, верујући да ће добити амнестију без предаје оружја. Како су његова надања наишла на негативан одговор, одлучио је да остане одметник под оружјем (Никшић, 1988, стр. 381). Иако Никшић наводи да се ова заједничка посета десила недељу дана пре султановог доласка, Јанићије Поповић у причи 72, која носи назив „Да му сачува образ“, сведочи да је прота Анђелко Нешић сам отишао код Исе Бољетинца вече пред заједничку молитву на Муратовом турбету, наравно, по налогу из конзулата. Говорећи Иси Бољетинцу о томе да је у Приштини видео многе албанске главаре како се без оружја понизно клањају испред султана, наводећи пример Бајрама Цурија, прота је Бољетинца молио, као „пријатељ“, да не оде на поклоњење султану, и тако сачува своју част. Наравно, пресудна је била протина констатација: „[...] јер ако је он цар у Стамболу, и ти си кнез на Косову, па, пошто ти је дошао на праг, ред је да он тебе прво посети, а не ти њега“ (Поповић, 2007, стр. 377–378).

У овај хронолошки оквир уклапа се и Поповићева 71. прича, која носи назив „За главу Куртеша“, у којој је прота Анђелко Нешић био принуђен да потражи једну интервенцију Исе Бољетинца. Наиме, извесни Албанац Куртеш из околине Косовске Митровице се 1911. године одметнуо у качаке, и пљачкао је на путевима у околини града. Многи покрадени Срби су се за

²⁵ Код ова два преписа једног истог документа, похрањеног у Архиву Србије, постоји једна мала разлика у горе цитираном Исином поређењу султана са мечком, о којем је Ракића известио неименовани повереник који је био у Исином друштву и чуо наведено поређење, а Ракић о томе известио министра иностраних дела Милована Ђ. Миловановића. Разлика се огледа у томе што Перуничкић бележи да султана „neprestano мувају“, док са друге стране у збирци писама и депеша Милана Ракића њен приређивач Андреј Митровић преписује „непрестано чувају“.

помоћ обратили проти Анђелку Нешићу, који је молио кајмакама за помоћ и стално наилазио на обећања да ће га његови људи ухватити. Ипак, како до тога није дошло, а опљачканих Срба је било све више, прота Анђелко Нешић се обратио свом побратиму за помоћ. Иса Бољетинац није био од помоћи, јер је Куртеш био из његовог племена²⁶, па није смео да га убије да не би дошао у сукоб са својим племеном, али је проти Анђелку Нешићу дао дозволу да он то учини. Он је ипак за то ангажовао извесног Бислима из Бистрице, који је најпре одбијао да то учини за новац, али како му је прота понудио нову српску дрзаметку, Бислим је пристао. Прота Анђелко Нешић је чак тражио да Бислим управо том пушком изврши убиство, али је Бислим одбио: „Јок, вала, нећу да је поганим на њега. Убићу га мојом мартинком и тек после ћу доћи да узмем ову пушку“.²⁷ Како је договор постигнут и потврђен бесом, тако је Бислим и учинио после четири дана. Кајмакам је покушао да ово припише себи у заслугу, не знајући за ову малу Нешићеву заверу, али је митровички прота пристао и благосиљао кајмакама и његове људе који су убили Куртеша (Поповић, 2007, стр. 372–374).

Убиство, односно атентат, основни је мотив и наредне Поповићеве приче о проти Анђелку Нешићу, само је сада жртва атентата требало да буде нико други до Иса Бољетинац. Наиме, прича „Уби – не уби“ говори да је Влада у Београду почетком 1912. године тражила од конзула Милана Милојевића²⁸ да се Иса Бољетинац убије, а како се уплашио да ће, ако се сазна да је таква идеја потекла из Београда, стање Срба бити знатно погоршано, он је за извршење таквог задатка замолио руског конзула Тухолку, који је опет са своје стране за то задужио проту Анђелка Нешића јер, како и сам Поповић цитира: „он је ђаво човек, вичан свему!“. Прота је за убиство Исе Бољетинца ангажовао једног Албанца из Дренице, чије име ни сам писац није могао да добије од митровичког проте, који га је ускратио за ту информацију услед страха од освете. Ипак, ситуација се окренула када је стигло наређење да се убиство не спроводи, што је лукави прота

²⁶ Иса Бољетинац припадао је Шаљама, малисорском племену из северне Албаније (Elsie, 2010, стр. 56–57, 411).

²⁷ „Мартинка“ јесте једнометна пушка система Пибоди–Мартини–Хенри М-1874, која је у Османском царству била у широкој употреби, док се под „српском дрзаметком“ мисли на пушку система Маузер М-1910, коју је Краљевина Србија управо тада набила (Станковић, 2015, стр. 88–89, 139–141).

²⁸ Конзул Милојевић дубоко је ценио проту Анђелка Нешића, сећао га се као храброг, способног и цењеног човека који је умео да одржава одличне везе са Исом Бољетинцем и локалним Албанцима, руским конзулатом у Косовској Митровици и османским властима. Посебно је у Милојевићевим успоменама занимљива последња реченица у присећању на митровичког проту: „Био је уистину, као прави апостол. Све народне послове обављао је без икакве материјалне накнаде и остао до краја живота прави сиромашак“ (Милојевић, 1994, стр. 111).

искористио и јавио Иси да је аустријски конзул²⁹ унајмио убицу јер је он прешао на страну Србије. Унајмљеног убицу је сам Иса Бољетинац елиминисао, захваљујући се проти што му је сачувао живот (Поповић, 2007, стр. 380–381). Занимљиво је запазити да је прича смештена почетком 1912. године, управо када је Србија свим силама радила на томе да постигне најмање неутралност Албанаца у предстојећем рату. Поповић прави и грешку када наводи конзула Тухолку, који је функцију конзула у Косовској Митровици обављао од 1907. до 1909. године, а споменуте 1912. године увелико је био руски конзул у Скопљу. У тренутку о којем говори Поповић, митровички конзул је Лобачев, који је заменио Тухолку и који је уједно био и последњи конзул Русије у Косовској Митровици.³⁰ Како је ово једина прича у којој аутор експлицитно наводи да му је овај догађај испричао лично прота Анђелко Нешић, морамо нагласити да су слична сведочанства проте о минулим догађајима садржала сличне хронолошке грешке као што је наведена, какав је случај са његовим сведочанством о Шчербини. Ако се узме у обзир учешће конзула Тухолке у оваквом догађају, односно, ако се узме у обзир то да је атентат планиран за време његовог конзуловања, прича се поклапа са чињеницом да је Младотурском револуцијом 1908. године Влада страховала од преласка Исе Бољетинца на страну Османског царства, односно, његовим сређивањем односа са новим властима, што би у блиској будућности значило и прелазак на страну Аустроугарске и тотално окретање против интереса Србије. Са друге стране, ако је догађај заиста смештен почетком 1912. године, и када је већ дошло до замене Лобачева Тухолком, морамо имати у виду то да је Влада преко конзулата у Приштини, односно, преко повереника на терену, међу којима су се налазили прота Анђелко Нешић и Богдан Раденковић, тада припремала долазак делегације српских официра на преговоре са Исом Бољетинцем о неутралности или заједничком учешћу у предстојећем рату. Уједно, о овом наводном атентату на Ису Бољетинца, сам конзул Милојевић не говори (Милојевић, 1994, стр. 111–122).

Као што смо рекли, ратне припреме Краљевине Србије 1912. године подразумевале су и привођење Исе Бољетинца на страну Србије или

²⁹ Овде се мисли на последњег конзула Аустроугарске у Косовској Митровици, конзула Ладислава Тахија (Ladislaus von Tahvar und Tarkeo Tahu), који је конзуларну функцију у Косовској Митровици обављао од 1909. до 1913. године (Deusch, 2017, стр. 649–650).

³⁰ Сергеј Владимирович Тухолка раније је обављао функцију вицеконзула у Призрену (1902–1906), одакле је дошао на место конзула у Косовској Митровици (1907–1909), након чега је премештен у Скопље на исту функцију (1912–1913). Тухолка је аутор *Речника албанског језика*, објављеног 1913. године у Петрограду. Павле Артемијевич Лобачев био је последњи конзул Русије у Косовској Митровици (1910–1912), а раније је обављао функцију руског конзула у Скадру (Аншаков, 2014, стр. 170–189).

барем његову неутралност у предстојећем рату против Османског царства. Потпиривање на устанак против Младотурака, који би довео до опште анархије и нестабилности у Косовском вилајету, имало је за циљ интервенцију балканских држава са циљем заштите хришћанског живља. До таквог покрета је и дошло већ пролећа исте године. Влада Милована Миловановића је априла 1912. године упутила у Бољетин једну делегацију коју су чинили капетан Божин Симић, прота Анђелко Нешић и Огњан Раденковић, брат Богдана Раденковића (Марко, 1927, стр. 331–332).³¹ Њима је Иса Бољетинац нагласио да је спреман да војно помогне Србији у случају рата између Србије и Аустроугарске, а да Србија са своје стране треба да га помогне у оружју и муницији, као и да у случају неуспеха албанског устанка прихватити њега и његове устанике на своју територију и издржавати их, што је и прихваћено.³² Убрзо ће он преко проте Нешића и Огњана Раденковића поручивати да је спреман да подигне устанак онда када му српска влада достави 500 пушака. Конзулат је ипак и даље страховао да Бољетинац за новац не стане уз Младотурке, нарочито када се сазнало да је од њих примио 850 турских лира, али је Бољетинац брзо уверио конзулат да тим новцем припрема устанак.³³ Почетком маја, прота Нешић и Огњан Раденковић убеђивали су Бољетинца да устанак подигне онда када Србија каже да је најбољи моменат, јер је могуће да се умеша Аустроугарска. Међутим, Иса Бољетинац је одговарао да је бесом везан за побуну, као и да ће у случају мешања Аустроугарске у сукоб побуњенике окренути према њој.³⁴ Како је конзул Милојевић процењивао да је немогуће одложити побуну, а Иса Бољетинац све јаче притискао проту Анђелка Нешића да му Србија достави оружје, председник Владе Милован Миловановић 16. маја издао је наређење да се на Угљарски Криш достави 200 пушака са по 500 метака, од 1000 пушака колико је Иса Бољетинац опет тражио (Стојанчевић, 1994, стр. 301–302).³⁵ Иако је одавно био свестан обавештајне улоге проте Анђелка Нешића, Бољетинац је њему пружао редовне, и тачне, информације о припреми побуне, њеној организацији и намерама.³⁶ О пребацавању оружја из Србије Иси Бољетинцу знала је и Аустроугарска (Schmitt & Frantz, 2020, док. 155, стр. 119).

³¹ Божин Симић је још крајем децембра 1911. године упознао проту Анђелка Нешића и Огњана Раденковића, током свог конспиративног рада у Косовској Митровици и околини. О њима је имао само најбоље мишљење, описујући их у објављеном делу свог дневника као храбре и одлучне људе, који су му рекли да га могу довести у везу са Исом Бољетинцем кад год он то пожели (*Полишика*, 6–9. 1. 1940, стр. 30).

³² ДСПКС, књ. V, св. 1, док. 281 и 285, стр. 514–516 и 521.

³³ ДСПКС, књ. V, св. 1, док. 334, стр. 582–584.

³⁴ ДСПКС, књ. V, св. 1, док. 344, стр. 595.

³⁵ ДСПКС, књ. V, св. 1, док. 345, стр. 596–567.

³⁶ ДСПКС, књ. V, св. 1, док. 356, стр. 610–613.

Албанска побуна 1912. године према Младотурском режиму у Османском царству довела је до извесне сарадње албанских главара и вођа побуне са истакнутим представницима Срба у Косовском вилајету, који су заправо били нека врста делегата Србије међу Албанцима. У штабу Исе Бољетинца нашли су се многи представници Срба из Косовског вилајета, и то Алимпије Божовић, Огњан Раденковић, Петар Костић, поп Самуило из Новог Пазара, као и прота Анђелко Нешић.³⁷ Током Исиног похода од Подујева до Скопља, прота Нешић користио је обилно своју блискост са Бољетинцем, најпре у сврху заштите Срба, а онда и са циљем ширења и наставка побуне. Иса Бољетинац указао је част проти Нешићу да уочи напада на Подујево јула 1912. године окупљеним Албанцима одржи говор и објасни циљ побуне:

„Пријатељи! Ви знате да сам ја поп и раја, и баш као раја хоћу да вам говорим. Слушајте! Докле у Стамболу беше наш добри отац и цар Абдул Хамид, знало се ко је раја, а ко господар. Господар је владао, а раја је покорно слушала. Тако је од Бога речено. Тако и у нашим црквеним књигама пише. Тако и ваш Коран каже. Али, ето, дођоше на власт ови едепозии Младо–Турци и изравнаше рају са господарима, те сад се не зна ни ко је господар, ни ко је раја! А ја вас питам где још то има, и може ли бити да једна царевина буде без господара и раје?“
(Поповић, 2007, стр. 383–386; Јагодић, 2009, стр. 136–137)

Ове речи проте Анђелка Нешића свакако не треба узети као његово апсолутно мишљење са којим се слагао, већ као једно подилажење окупљеним Албанцима, а нарочито њиховом вођи Иси Бољетинцу, који је ове речи страствено поздравио.

Сматрало се да ће побуна изазвати веће потресе и сукобе између Албанаца и Младотурака, а како је дошло до њеног смиривања након освајања Скопља августа 1912. године³⁸, уследила је нова дипломатска акција према Иси Бољетинцу. Нова делегација послата је пут Бољетина, иако састављена у Генералштабу, она је била Црнорукачка. Као и у претходном случају, главни организатор новог састанка са Исом Бољетинцем био је прота Анђелко Нешић, преко којег је ишла цела комуникација конзулата Србије, односно, Владе са Бољетинцем. Тако је крајем августа 1912. године дошло до састанка у Бољетину, а српску делегацију тада су чинили мајор Драгутин Димитријевић Апис, Богдан Раденковић и капетан Милан Заваћил (Животић, 2005, стр. 47–48). Прелазак границе учињен је код карауле Вреоци, где их је сачекао изасланик Исе Бољетинца, који је српску делегацију спровео до Бољетина. Говорећи о овој операцији,

³⁷ ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 1 и 9, стр. 153 и 161.

³⁸ ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 74 и 138, стр. 245–246 и 323–324.

Јанићије Поповић наводи да је прота Анђелко Нешић организовао прелазак границе и пут до Бољетина, констатујући: „Дан, сат и место састанка на граници у шуми заказан је преко проте Анђелка Нешића. Ништа без њега!“ (Поповић, 2007, стр. 382). Међутим, Поповић наводи да је Аписа, Раденковића и Завађила са протом Нешићем дочекао лично Иса Бољетинац, препричавајући, наравно, још једно мало лукавство проте Анђелка Нешића учињено спрам сумњичавог Исе Бољетинца.³⁹ Милан Завађил не спомиње проту Нешића на граници, а најмање Бољетинца лично, већ наводи да су их од границе до Бољетина пратили искључиво Албанци, Исини повереници (Завађил, 1922, стр. 6–7). Састанак није резултирао конкретним договором, изузев начелне Исине сагласности да неће нападати српску војску, али ни да јој неће помоћи, и то тек после Аписове напомене да му је Србија доста пута помагала и да је недопустиво да пушке добијене од Србије користи против српске војске.

Период између Албанске побуне и почетка Првог балканског рата у Косовској Митровици био је обележен апсолутном влашћу Исе Бољетинца. Младотурска влада је, између осталог, пристала и на формирање народних судова, тзв. „комисиона“, који је требало да чине најугледније личности из града и околине, које ће судити по обичајном праву, односно, Канону Леке Дукађинија. Тиме је Младотурска влада албанским првацима уједно пребацила смиривање побуњеног подручја. Први комисион био је формиран у Косовској Митровици почетком септембра 1912. године, од стране Исе Бољетинца, који ће од локалних Срба у то тело узети проту Анђелка Нешића и угледног трговца Јована Даниловића.⁴⁰ Уједно, контакт проте Анђелка Нешића и Исе Бољетинца био је интензивнији како се рат ближио, а прота је то користио како би преко конзулата доставио Београду што више података о кретању албанског главара, као и о његовим намерама у предстојећем рату.⁴¹

Већ на самом почетку Првог балканског рата, Ибарска војска под командом генерала Михаила Живковића је као своја прва два циља имала освајање Новог Пазара и Косовске Митровице. Освајањем Новог Пазара 22. октобра 1912. године, од леве колоне Ибарске војске формиран је Митровички одред под командом генералштабног потпуковника Миливоја Николајевића, са циљем освајања Косовске Митровице. Међутим, када је била надомак граду, сазнала је да је у Косовску Митровицу ушао већ

³⁹ Ово предстаља први део приче „Што сте желели – дочекали сте“, последње (75) приче у Поповићевом делу (Поповић, 2007, стр. 382). Поповић је направио још једну хронолошку грешку, јер је делегацију која је претходила албанској побуни (Симић, Нешић и Огњан Раденковић) заменио са делегацијом која је Бољетин походила након побуне (Апис, Завађил, Богдан Раденковић).

⁴⁰ ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 318, стр. 541–542.

⁴¹ ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 565 и 624, стр. 814, 859.

Вучитрнски одред под командом мајора Милорада Митровића, који је у град ушао 26. октобра из правца Вучитрна. У ослобођеној Косовској Митровици, прота Анђелко Нешић је уз саслужење проте Живка Грујића⁴², а у присуству снага Вучитрнског одреда и његовог команданта, као и руског конзула Лобачева, служио благодарење 27. октобра, објављујући тако ослобођење Косовске Митровице од вишевековне власти Османског царства (Секулић, 2004, стр. 161–166). Године конспиративне сарадње проте Анђелка Нешића са Исом Бољетинцем биле су завршене, јер се албански главар повукао из Бољетина и Косовске Митровице доласком српске војске.⁴³ На растанку, Иса Бољетинац проти Анђелку Нешићу упутио је последње речи: „Благо вама, попе, што сте желели, то сте дочекали... А ја?!...“ (Поповић, 2007, стр. 389).

Објављени извори

- ДСПКС, књ. I, св. 2. Раденић, А. (1998). *Документи о сјољној јолијици Краљевине Србије 1903–1914*, књ. I, св. 2. Београд: Српска академија наука и уметности.
- ДСПКС, књ. IV, св. 3/I. Алексић Пејаковић, Љ. и Џамбазовски, К. (2009). *Документи о сјољној јолијици Краљевине Србије 1903–1914*, књ. IV, св. 3/I. Београд: Српска академија наука и уметности.
- ДСПКС, књ. IV, св. 4/II. Алексић Пејаковић, Љ. и Џамбазовски, К. (2009). *Документи о сјољној јолијици Краљевине Србије 1903–1914*, књ. IV, св. 4/II. Београд: Српска академија наука и уметности.
- ДСПКС, књ. V, св. 1. Војводић, М. (1984). *Документи о сјољној јолијици Краљевине Србије 1903–1914*, књ. V, св. 1. Београд: Српска академија наука и уметности.
- ДСПКС, књ. V, св. 2. Војводић, М. (1985). *Документи о сјољној јолијици Краљевине Србије 1903–1914*, књ. V, св. 2. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Перунички, Б. (1985). *Писма српских конзула из Приштинине (1890–1900)*. Београд: Народна књига.
- Перунички, Б. (1989). *Зулуми аја и дејова над српским сјановнишћивом у Косовском вилајету 1878–1913*. Београд: Нова књига.
- Петровић, Ф. М. (1995). *Документи о Рашкој области 1900–1912*. Београд: Архив Србије.
- Прейска о арданашиким насиљима у Сјарој Србији 1898–1899* (репринт издање: 1998). Београд: Министарство иностраних дела.
- Ракић, М. (1985). *Конзулска писма 1905–1911*. Београд: Просвета.

⁴² Живко Грујић (1879–1946) био је, уз проту Нешића, такође, свештеник у Косовској Митровици, односно парох I Косово-Митровичке парохије. Рукоположен за свештеника 1904. године (*Шемајизам*, 1925, стр. 269; Вукадиновић и Богвац, 2001, стр. 143–144).

⁴³ О држању Исе Бољетинца и његових Албанаца на почетку Првог балканског рата, видети: ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 620, стр. 855; ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 624, стр. 859; ДСПКС, књ. V, св. 2, док. 659, стр. 892–893; Вучетић, 2018, стр. 266.

- Peruničić, B. (1988). *Svedočanstvo o Kosovu 1901–1913*. Beograd: Naučna knjiga.
- Schmitt, O. J. & Eva Anne Frantz, E. A. (2020). *Politik und Gesellschaft im Vilayet Kosovo und in serbisch beherrschten Kosovo: 1870–1914: Berichte der österreichisch – ungarischen Konsuln aus dem zentralen Balkan*. Band 5/5. Wien: Österreichischen akademie der wissenschaften.

Мемоарска џрађа

- Милојевић, Ђ. М. (1994). *Балканска равнотежа: сеђања краљевоџ дџџломатџе*, прир. М. Павловић – М. Шећеровић. Београд: Сигнатуре.
- Никшић, М. (1998). *Сџање у Турској на Косову и Меџохији џоком џоследње деценије њихове владавине*. У: Д. Т. Батаковић (прир.), *Савременици о Косову и Меџохији: 1852–1912* (366–389). Београд: Српска књижевна задруга.
- Поповић, Ј. (2007). *Живоџ Срба на Косову 1812–1912. џодине*. Грачаница: Никанор.
- Станковић, Т. П. (1910). *Пуџне делешке џо Сџарој Србџији 1871–1898*. Београд: Штампарија Ђ. Мунца и М. Карића.

Шџамџа

- Нова Евроџа*, Београд 1927.
- Полиџџика*, Београд 1926; 1935; 1940.
- Правда*, Београд 1926; 1933.
- Срџске новине*, Београд 1919.

Лиџератџура

- Аншаков, Ј. П. (2014). Российская дипломатия о положении славянского населения Старой Сербии (1902–1912 гг.). *Известия Самарского научного центра Российской академии наук*, т. 16, бр. 3. Самара: Поволжский филиал Института российской истории РАН, 170–189.
- Батаковић, Д. Т. (1988). Погибџја руског конзула Г. С. Шчербине у Митровици 1903. године. *Исџоријски часоџис*, 34, 309–327.
- Батаковић, Д. Т. (1990). Истрага оружја у Ибарском Колашину 1901. године. *Косовско-меџохијски зборник*, 1, 269–284.
- Војводић, М. (2003). *Сџојан Новаковић и Владимир Карић*. Београд: Clio – Архив Србџије.
- Вукадиновић, З. Ч. и Богавац, М. Ј. (2001). *Срџска џросвета и кулџура у Косовској Миџровици: 1836–1941*. Лепосавић: Институт за српску културу – Учитељски факултет.
- Вукадиновић, З. Ч. (2007). Храм Светог Саве у Косовској Митровици. Поводом 110 година од почетка изградње. *Зборник Маџџице срџске за друшџивене науке*, 122, 203–219.

- Вучетић, Б. (2018). *Бојдан Раденковић (1874–1918): судбина једној српској националистичке*. Београд: Историјски институт.
- Димитријевић, С. (ур.) (1926). *Српско Косово: културно-национални алманах* (1926). Скопље: Штампарија Крајничанац.
- Женарју, И. (2013). Изградња и опремање цркве Светог Саве у Косовској Митровици (1896–1913). *Башићина*, 34, 393–417.
- Животић, А. Ж. (2005). Апис на Косову 1912. године. *Војно-историјски гласник*, 1–2, 44–57.
- Зарковић, В. (2019). Султаново путовање по Старој Србији и Македонији. *Башићина*, 47, 287–303.
- Зарковић, В. (2020). Иса Бољетинац и Младотурски режим. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, 50 (4), 161–184.
- Зарковић, В. (2021). Каза Митровица 1889–1900. *Башићина*, 55, 375–390.
- Завађил, М. (1922). На извиђању међу Арнаутима (Из сећања на Драгутина Димитријевића и Богдана Раденковића). *Полијтика*, 22. октобар, бр. 5207, стр. 6–7.
- Иванић, И. (1902). *Из црквене историје Срба у Турској у XVIII. и XIX. веку*. Београд – Нови Сад: Српска краљевска академија – Издање друштва „Рада“.
- Илустровани званични алманах – шематизам Зетске бановине* (1931). Сарајево: Краљевска банска управа Зетске бановине.
- Јагодић, М. (2009). *Српско-албански односи у Косовском вилајету (1878–1912)*. Београд: Завод за уџбенике.
- Јовановић, Ј. М. (1941). *Јужна Србија од краја XVIII века до ослобођења*. Београд: Геца Кон а. д.
- Недељковић, С. (2001). Активности руских конзула у Старој Србији крајем XIX и почетком XX века. *Башићина*, 12, 165–171.
- Пећанац, К. (1933). *Четничка акција: 1903–1912*. Београд: Штампарија „Дом“ Драг. Плеша.
- Секулић, М. (1996). Преглед резултата парламентарних избора у Звечанском округу од 1920. до 1929. године. *Звечан*, 1, 145–180.
- Станковић, Б. В. (2015). *Српска војска: оружје наших победара: 1914–1918*. Београд: Махит.
- Стојанчевић, В. (1994). *Срби и Арбанаси 1804–1912*. Нови Сад: Прометеј.
- Терзић, С. (2012). *Стара Србија (XIX–XX век) – драма једне цивилизације: Рашка, Косово и Мешохија, Скопско-тешевска област*. Нови Сад – Београд: Православна реч – Историјски институт.
- Шематизам источно-јужнословенске српске патријаршије: по годинама из 1924. године*. (1925). Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија.
- Шешум, У. (2021). Успех Призренске богословије у стварању свештеничког и учитељског подмлатка у Старој Србији 1876–1896. У: Епископ рашко-призренски Теодосије (ур.), *Призренска догословија: животи, мисија, допринос* (202–230). Призрен – Нови Сад: Епархија рашко-призренска – Магица српска.
- Deutsch, E. (2007). *Die effektiven Konsuln Österreich(-Ungarns) von 1825–1918: Ihre Ausbildung, Arbeitsverhältnisse und Biografien*. Köln–Wien: Weimar: Böhlau verlag.
- Elsie, R. (2010). *Historical Dictionary of Albania*. Lanham–Toronto–Plymont: The Scarecrow Press.

- Marco (Божин Симић). Pred Kumanovsku bitku (Pre petnajst godina). *Нова Европа*, 26. новембар, бр. 10–11, стр. 329–343.
- Miladinović, J. (2021). 'Justice' or an Orchestrated Trial? The Lifeworld of Ferhad Bey Draga, the Lawsuit against Him, and the Local Communities in Mitrovica in the Late 1920s. *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, 6, 19–50.
- Vavić, M. (1983). *Zatvor u Kosovskoj Mitrovici: 1941–1944*. Titova Mitrovica: Odbor za izdavanje monografija i Opštinski muzej.

Luka M. JOVANOVIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica
Faculty of Philosophy
Department of History

Priest Anđelko Nešić (1870–1941):
Narrative Sketch for the Portrait of a Priest in Kosovo Vilayet

Summary

The paper deals with the national activities of the Mitrovica priest Anđelko Nešić (1870–1941) during the last decades of the Ottoman Empire rule in Old Serbia. Although in the service of religion, his activity is primarily national, aimed at protecting the Serbian people and serving the interests of the Kingdom of Serbia in the Kosovo Vilayet. The paper covers the chronological period until the beginning of the First Balkan War in 1912.

Keywords: priest Anđelko Nešić; Isa Boletinac; Kosovo Vilayet; Old Serbia.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).